

Rozhoduj o Evropě

Rozhoduj o Evropě - Staň se tvůrcem evropské politiky: podkladový informační materiál

BREXIT

K brexitu, tedy vystoupení Spojeného království (UK) z EU, má dojít na základě výsledku referenda o členství v EU, které se v UK konalo 23. 6. 2016 a ve kterém se pro vystoupení vyslovilo 51,9 % obyvatel. Ke spuštění procesu vystoupení dojde poté, co UK formálně svůj záměr Evropské radě v souladu s čl. 50 Smlouvy o EU, podle kterého má EU uzavřít s UK dohodu o vystoupení a podobě budoucích vztahů. Vyřešit bude potřeba několik stovek dohod, které UK s EU pojí.

UK je členem EU od roku 1973, jeho postoj k evropské integraci byl vždy specifický. První referendum o setrvání v EU se konalo již v roce 1975. Při schvalování Maastrichtské a Lisabonské smlouvy si UK vyjednalo trvalé výjimky: 1) neúčastní se měnové unie, 2) není členem Schengenského prostoru, 3) neúčastní se některých prvků vízové, azylové a přistěhovalecké politiky a 4) specifické uplatňování Listiny základních práv EU. UK vždy patřilo mezi zastávce mezivládní spolupráce a k prohlubování integrace se stavělo rezervovaně (zejména v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky).

Referendum o členství v EU občanům UK slíbil premiér David Cameron v lednu 2013 s tím, že by se mělo konat do konce roku 2017 za předpokladu, že jeho konzervativní strana zvítězí v parlamentních volbách v roce 2015. Zároveň slíbil, že se pokusí vyjednat novou dohodu mezi UK a EU, která by EU učinila více flexibilní a navrátila některé pravomoci zpět na úroveň členských států. Své reformní požadavky oznámil v listopadu 2015 a Evropská rada je projednala v únoru 2016. Nejtvrději byla jednání o volném pohybu osob, možnosti jeho omezení a snížení sociálních benefitů pro občany EU pracující v UK. Dohoda mezi EU a UK, která se vedle volného pohybu osob týkala také neúčasti UK na dalším prohlubování integrace, posílení evropské konkurenceschopnosti a narovnání práv členských zemí bez ohledu na členství v měnové unii, měla vstoupit v platnost pouze v případě, že se občané UK vyjádří pro setrvání v EU.

Po negativním výsledku referenda premiéra Camerona v čele země vystřídala Theresa May, která zřídila zvláštní „ministerstvo“ pro vystoupení z EU, v jehož čele je David Davis. Britská vláda chtěla čl. 50 aktivovat bez souhlasu parlamentu, nicméně vrchní soud rozhodl, že se parlament musí k odchodu z EU vyjádřit. Nejvyšší soud se nyní zabývá odvoláním vlády. Začátkem prosince premiérka T. May zveřejnila svou strategii pro brexit a časový rozvrh pro výstup z EU (spuštění brexitu v březnu 2017), což následně britští poslanci podpořili.

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
KATEDRA POLITOLOGIE

Rozhoduj o Evropě

V prvotních reakcích na výsledek referenda ze strany EU a členských států převládalo zklamání a překvapení a zároveň respekt k vůli občanů UK a odhodlání udržet s UK úzké vztahy i po odchodu z EU. Řada členských států pak zdůrazňovala nutnost ochrany zájmů občanů EU žijících v UK. Hlavní diskuze se orientovala na dvě témata: 1) jak a kdy brexit provést a 2) jak reformovat EU, aby byla pro občany srozumitelná a atraktivní. Většina představitelů evropských institucí se vyslovila pro brzké zahájení procesu odchodu UK z EU, aby nebylo zbytečně prodlužováno období nejistoty. Zároveň však řada členských států poukazovala na potřebu vše důkladně projednat a poskytnout UK dostatek času na vytvoření srozumitelné vyjednávací pozice. Na konci července 2016 se neformální Evropská rada shodla na tom, že s UK začne EU vyjednávat až poté, co podle čl. 50 notifikuje svůj odchod. Předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker jmenovat hlavním vyjednávačem brexitu Michela Barniera, který povede zvláštní tým Komise pro přípravu a vedení jednání s UK. Evropský parlament v září 2016 jmenoval poslance Guye Verhofstadta svým vyjednávačem.

Poté, co UK oznámí formálně svůj záměr vystoupit z EU a proces ukončení členství bude zahájen, bude nutné vyjednat dohodu o podmínkách vystoupení, pro kterou Smlouva o EU stanovuje dvouletou lhůtu, a také dohodu o budoucím nastavení vztahů mezi UK a EU, na kterou se tato lhůta nevztahuje. Obě vyjednávání budou probíhat současně.

Pokud jde o budoucí uspořádání vztahů s UK, jako nejrealističtější se jeví dva modely:

1) model EHP (tzv. norský model) – umožňuje přístup na větší část vnitřního trhu bez nutnosti účastnit se dalších dílčích politik EU, státy se musí řídit legislativou EU, která se k tomuto trhu vztahuje, a implementovat ji do svého právního řádu (bez možnosti ji ovlivňovat), z modelu vyplývá povinnost přispívat do rozpočtu EU, státy musí také akceptovat volný pohyb osob ze strany EU;

2) bilaterální model (tzv. švýcarský model) – flexibilní uspořádání, umožňující státu rozhodnout se, v kterých oblastech se bude účastnit iniciativ EU, rozhoduje nicméně pouze o participaci, o obsahu daných iniciativ rozhoduje EU a možnost státu do tohoto rozhodování zasáhnout je velmi omezená, také z tohoto modelu vyplývá povinnost přispívat do rozpočtu EU (příspěvky jsou ovšem nižší než v předchozím případě), při prohlubování integrace vyvstává nutnost uzavírat pro konkrétní politiky dílčí bilaterální dohody.

Za nerealistický je považován scénář, kdy by nedošlo k navázání žádných zvláštních ekonomických a politických vztahů. Je ovšem možné, že jednání vyústí v úplně nový specifický model spolupráce.

Hlavní výzvou při jednání bude rozsah přístupu UK na vnitřní trh, resp. nastavení hospodářských a obchodních vztahů. UK bude usilovat o co nejširší přístup na vnitřní trh a současně o možnost omezit množství osob, které do UK přicházejí. To ovšem EU a její členské státy odmítají, přístup na vnitřní

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
KATEDRA POLITOLOGIE

Rozhoduj o Evropě

trh UK umožní pouze, pokud bude zachován volný pohyb osob jako jedna ze základních svobod vnitřního trhu.

Z hlediska UK je důležitá otázka Skotska, kde se občané vyslovili pro setrvání v EU (62 %), a tak považují rozhodnutí o ukončení členství za nespravedlivé. Skotská premiérka Nicola Sturgeon chce proto uspořádat druhé referendum o nezávislosti Skotska.

EU chce brexitu využít jako impuls pro debaty o budoucím směřování EU a její reformě tak, aby byla pro své občany srozumitelnější, aby byla demokratičtější a lépe schopna čelit výzvám.

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
KATEDRA POLITOLOGIE